Учęте ся брати мои
Думайте читайте

И чужому научайтесь
Свого не цурайтесь.

СВОБОДА

„Въ своей
хатѣ
своя правда

И сила
и воля"
Шевченко.

ЧАСОПИСЬ ДЛЯ РУСКОГО НАРОДА ВЪ АМЕРИЦѢ И ОРГАНЪ „РУСКОГО НАРОДНОГО СОЮЗА".

Рокъ III. Шамокінъ, Па. Четвергъ 26-го Грудня 1895. Число 42.

Вôдъ Редакціи.

По новôмъ роцѣ буде выходити „Свобода" въ збôльшенôмъ форматѣ. Перший два числа вышлемо на оказъ всѣмъ нашимъ Братямъ, котрыхъ лишь адресы будемо знати. Однакъ слѣдуючй числа вышле ся лишь тымъ, котрй за той рôкъ за „Свободу" заплатили, дальше, котрй вже до Шамокінъ прислали предплату або, котрй замовлять наперёдъ нашу часопись.

Дня 1. Сѣчня 1896 р. вôдбуде ся **пôврôчна конвенція „Союза"** въ MT. CARMEL, PA. — въ домѣ секретаря **О. Нестора Дмитрова.**

Шамокінъ 26. Грудня.

Дальше.

Крôмъ доходу зъ грунту, числять такожъ доходъ зъ худобы, котрый нѣбы мавъ бы въ деякихъ околицяхъ приносити певнй користи для селянина. Тымчасомъ доходу зъ худобы нашь селянинъ не мае жадного. Вôнъ вкладае свою працю дорогу на зборы сѣна и всякои пашѣ - - худобу мае завѣть не середновѣчну, тôлько десь ще за часôвъ Ганібаля, одже та худоба, хотьбы якъ кормлена не може дати стôлько ваги и доброи якости мяса, щô часова худоба. — Паша потребовуе ся, а не приносить нѣякого проценту. Въ деякихъ околицяхъ, особливо въ горахъ купують люде волы на шпекуляцію. Кажe: пôдгодую — то все якійсь крейцаръ зароблю. Тымчасомъ то пôдгодоване далеко бôльше его стоить, якъ тыхъ кôлька риньскихъ, що вôнъ заробить. Паны спроваджують собѣ на выгтъ краю бугаѣвъ, барановъ и т. д. — але се для пановъ. Хлопови не вôльно зъ сего користати. Одже хлопъ и зъ годôвлѣ худобы не може мати пожитку. Розваживши коротко все, можемо нашого хлопа въ Галичинѣ смѣло назвати безземельнымъ, бо та земля, котра до него номінально належить, его не годуе. Нашь хлопъ властитель, жіє зъ тои самои працѣ, зъ якои жіє его наймить. Цѣла кляса галицкихъ дрôбныхъ властителѣвъ грунтовыхъ е одною великою клясою наймитôвъ, котра змушена заробляти на паньскихъ ланахъ. Заробляти на себе, на податки и на проценты лихварскй.

Коли вже хлопъ не въ силѣ заробити собѣ на власнôмъ грунтѣ, мусить зарабляти на чужôй земли. Пытане однакъ, чи галицкій хлопъ потрафить по за своею посѣлостю заробити тôлько, кôлько потрѣбно на достаточне удержане его и его родины? Сталу роботу, черезъ цѣлый рôкъ, може знайти лише мала дуже часть хлопôвъ, яко служба дворска, або яко фабричнй робôтники въ тыхъ околицяхъ, де они знаходять ся. Одинокими майже заведенями фабричными суть въ Галичинѣ горальнѣ. Они однакъ вдоволяють ся такъ малымъ числомъ людей, що не мають найменьшого вплыву на полѣпшене матеріяльного быту масы хлопскои. Промыслъ нафтовый, зрубоване и плавлене деревъ та тартаки запотребовують вже бôльше рукъ. Промыслъ той однакъ затруднюе бôльше чужихъ робôтникôвъ (головно Нѣмцѣвъ и Италіянъ), якъ нашихъ. Всякій компаніста волить вже вправленыхъ, хочь дорозшихъ чужихъ робôтникôвъ, якъ приучувати доперва нашого неповоротного хлопа. Властивй фабрики знаходимо доперва въ польскôй части Галичины и то ажь на самôй заходнôй граници. Впрочѣмъ хлопы мусять вдоволяти ся заробками на ланѣ паньскôмъ. Платня такого робôтника дуже лиха, а ще гôрша робôтника жѣнки.

Якй доходы, таке й жите нашого хлопа. Палата чи хлѣвъ, въ котрôмъ мешкае, лѣплена зъ глины и соломы. Паркетôвъ нема. Дымъ продирае ся на волю всякими можливыми щилинами, бо коминъ — то рѣдкôсть. Въ хатѣ воздухъ не выносимый. Хата не опалена. Давнѣйше бравъ собѣ хлопъ дрова зъ громадского лѣса. Теперь пôшовбы за то до „Ивановои хаты", бо важнѣйшй лѣсы громадскй, теперь власнôсть паньска. 3.541 галицкихъ громадъ не посѣдае жадного лѣса, хиба тй вербы, що дрѣмають при дорогахъ! Хлопы галицкй радять собѣ въ той спосôбъ, що продукують власне тепло и не выпускають его бôльше зъ хаты. Коли хлопъ ще на стôлько щасливый, що посѣдае дрôбъ, або худобу, то и оно служить ему за опаловый матеріялъ. Історія однои пары чоботъ, одного кожуха на цѣлу родину занадто намъ всѣмъ звѣстна. А яка парадна ѣда — та „здорова, проста" ѣда нашого доброго, честного мужика? Всякій зъ насъ знае, що найбôльшй марципаны — то картофлѣ, морква, а часомъ про велике свято кусенъ мяса. Молоко и тѣсто — то для пацятъ, щобъ росли здоровй на податокъ, або на процентъ для жида лихваря. Самъ хлопъ заѣдае ся перебраными картофлями, картофлями и еще разъ картофлями.

Дальше буде.

Не спускаймо ся на нѣчію ласку, но домагаймо ся свого.

Ню-йорска газета: „Morning Journal" помѣстила дня 17 декембра сего року коротку звѣстку о галицкихъ Русинахъ пôдъ заголовкомъ: „Незадоволенй Русины" и дальше пише такъ:

„Руска депутація селянъ въ числѣ 230 мужа прибула до Вѣдня, щобъ выявити цѣсарю всѣ кривды, якй заподѣяно рускому народови въ Галичинѣ зъ нагоды сегорôчныхъ выборôвъ до сойму. Цѣсаръ не припустивъ до себе цѣлои депутаціи, лишень шестьохъ и обѣцявъ вглянути въ ту справу и зробити справедливôсть." Въ конци, додае та сама газета, „що цѣсарь вельми розсердивъ ся на священникôвъ, що брали удѣлъ въ тôй депутаціи и зганивъ ихъ поступокъ."

Сли тому правда, то дуже сумна обява на будуще Австріи, а спасительна наука для насъ немаючихъ нѣякои уже помочи зносити всякого рода безправія въ конституційнôй державѣ, вымѣренй проти насъ Русинôвъ и терпѣти тяжкй кривды, якй днесь зносять Армяне пôдъ Туркомъ зъ тою рôжницею: що ще насъ публично на улици не мордують, не рѣжуть, тôлько завдяки польско-шляхотскôй господарцѣ, потвердженôй у Вѣдни, дають намъ часъ мерти поволи голодовою смертію, або пѣшки йти до Бразиліи и сотками гинути по дорозѣ.

Гнѣвъ зô стороны монархи на священникôвъ рускихъ бравшихъ удѣлъ въ депутаціи селянъ, сеть беззасадный и шкôдливый для самого австрійского трону.

Рускій селянинъ, вѣрна фотографія библійного многострадального Іова, зноситъ всѣ кривды ему заподѣянй зъ терпеливостію, бо такъ научавъ его священникъ въ церквѣ. Въ 1848 роцѣ, наколи ляшня пôдняла свôй гордый каркъ и хотѣла австрійского орла замѣнити польскимъ яструбомъ — рускій народъ за проводомъ свого священьства не запродавъ своеи вѣрности австрійскому трону. И щожь зъ того? Передовй люде польскои ворохобнѣ, що були засудженй австрійскимъ правительствомъ на шибеницю за ихъ вѣроломнôсть, опôсля стали міністрами того самого правительства; а руске священьство, котре тримало рускій народъ въ вѣрности и преданности до Габсбурского дому, за представлене кривдъ руского народу цѣсарю, заподѣяныхъ польскими шибениками, стягнуло нынѣ на себе монаршій гнѣвъ. Отъ и справедливôсть, котра мае бути фундаментомъ державы. Сли держава въ особѣ цѣсаря руководить ся такою справедливостію, сли она есть такимъ фундаментомъ, то будуче смутне, не веселе и мало трѣвке. До днесь лишень голосъ священника встримувавъ збѣднѣлый, голодный, до роспуки допроваджений народъ въ границяхъ права и въ послуху природныхъ правъ людскости — вказуючи на провѣдѣне Боже и на ласку цѣсаря. Нынѣ-же и послѣдна дошка спасенія выхопила ся изъ рукъ загибаючого Русина. Яку консеквенцію выведе хлопскій розумъ зъ предложеныхъ нерозважно премісôвъ? — Ось яку:

„Найяснѣйшій Панъ не допустили цѣлои рускои депутаціи до себе, лишень зъ помѣжь 230 мужа шестьохъ вспѣли увидѣти лице его и высказати хлопску кривду, а на священникôвъ нагнѣвали ся за те, що за правду и кривду хлопску повстають и домагають ся справедливости. Одже и ту правда въ очи коле. Га! коли такъ, то дарма. Нашй отцѣ духовнй жертвовались за народъ до остатку. Бôльше хлопъ-хлѣборобъ вôдъ нихъ вымагати не може. Имъ заказують мѣшати ся въ політику и обставати за покривдженымъ народомъ, пôдъ карою голодовои смерти зъ родиною. Ихъ е мало, а насъ хлопôвъ е міліоны и скорше знесемъ нужду и голодъ. Намъ хлопамъ треба теперь самымъ взяти ся до дѣла и постояти за свои права. Отцѣ духовнй най держать ся трѣбника, а мы о собѣ подумаемъ. Богъ высоко, а цѣсарь далеко, та хоть дôйдешь, то не припустять — одже наша рѣчь ратувати ся по змозѣ самымъ. До слѣдуючихъ выборôвъ пôдождемъ, але йнакше приготôвленй. Крôмъ выборчои легитимаційнои картки, возьмемо кождый и вôдповѣдне оружіе. — Сли днесь вôльно жидамъ и ляхамъ штуркати насъ, поштуркаемо и мы ихъ. Що имъ вôльно, то й намъ „pod jednym dachem". А то бôльше поможе, якъ всякй петиціи и депутаціи до Вѣдня."

А до того й прійде, сли такъ на дальше въ Австріи позволять ляхамъ кривдити рускій вѣрный народъ.

Днесь нашому голому хлопови все одно: чи вмерти по дорозѣ до Бразиліи, чи гоноровo згинути на полю борбы за свои святй права.

А тодѣ анѣ сто Баденѣвъ не поможе,

SVOBODA
(LIBERTY.)
Weekly Paper

The only Russian political Newspaper published in this Country; circulating in all parts of the United States and Canada, wherever the Russian language is spoken.

Published at 144, South Franklin str; Shamokin, Pa. of each week by the Svoboda Publishing Co.

ADVERTISING RATES:
One inch per annum...$ 10.00
„ „Six months. „ 6.00

All comunications should be addressed to:
„Svoboda“ Printing Office
144 S. Franklin, str,
Shamokin, Pa.

Предплата рôчна 2.00
До старого краю........ 3.00

Всѣ дописи и грошѣ просимъ высылати пôдъ адресу:
To "Svoboda" Printing Office
144 S. Franklin, str.
Shamokin, Pa.

Наша газета выходить що тыждня въ Четверъ.

Entered the post office at Shamokin, Pa. as second class mail matter.

УВАГА.

Хотячѝ приступити до „Союза“ най посылають вступне и мѣсячне до касіера.

Mr. Gr. Chylak
Olyphant Pa.

И увѣдомити секретара пôдъ адресою.

Rev. Nestor Dmytriw
Mt. Carmel, Pa.
P. O. Box. 599.

ВѢСТИ ЗЪ АМЕРИКИ.

Недостижима безличность польска.

До тои степени безличности, до якои дôйшли Поляки своими часописями въ Америцѣ, певно нѣяка народность не дôйде. Не станемо говорити про тѝ плюгавѝ бруды, якими все заповненѝ ихъ часописи. Не будемо нотовати тыхъ скандалôвъ, якихъ допускають ся поляки громадно, такъ, що недалеко насъ, въ однôмъ мѣсточку годѣ нынѣ признатись до польскои народности. — Нѣ, мы про се не будемо згадовати. Се справы польскѝ, не нашѝ, котрѝ ихъ и такъ силою свои гнили незадовго з-ѣдять. Мы хочемо въ послѣдне, кажемо зъ натискомъ въ послѣдне дати вôдправу полякамъ, котрѝ безлично фальшують історію, силомôць пхають насъ пôдъ крыла свои давно усопшои державы польскои.

Звѣсно всѣмъ, що папа, на представлене цѣсаря австрійского именовавъ кардиналомъ нашого Митрополіта у Львовѣ, С. Сембратовича. Поляки американьскѝ навѣть на Американьской земли дуже ласѝ на всякѝ гоноры. И заразъ таки по именованю закричали въ часописи „Polak w Ameryce“ зъ дня 16. грудня ч. 211 на тематъ: „Polski kardynał“, подаючи до вѣдомости, що се новый доказъ любови папы до польского народу.

Цѣлому свѣтови звѣсно, що Русины не Поляки, тôлько самостôйный народъ — лишь Поляки удають идіотôвъ. Мы и не пôдносили бы безличности польскои, бо народъ рускій, помимо клеветъ полякôвъ остане рускимъ, а кардиналъ Сембратовичь помимо того остане кардиналомъ руско-католицкои церкви, але ту росходить ся, що такими злобными вѣстями баламутять польскѝ часописи Американцѣвь и они не въ силѣ здати собѣ справы, якъ далеко сягає Польща; чи до „morza“ чи ажь за „morze.“ Не знати навѣть чому приписати ту недостижиму безличность польску? Въ Австріи обманюють рядъ, бють поклоны навѣть передъ льокаями на цѣсарскôмъ дворѣ и се называють высокою політикою. Въ Россіи гнуть спину по высокихъ дворахъ, а по заплечѣ кричать — въ Прусахъ кричать на цѣле горло, що они приятелѣ державы, а страшнѝ вороги соціялѣстôвъ, а тѝ вже послѣднѝ шумовины польскѝ, що повтѣкали за море, обрѣхують другѝ народы на широку скалю. — Мы далекѝ вôдъ того, щобъ посуджати о таке неморальне поступоване загалъ Полякôвъ американьскихъ, але годѣ не напятновати досадными словами тои горстки, котра важить ся въ подôбный способъ поступати. Мы еще разъ заявляємо, що се послѣдне наше слово „Polako-wi w Ameryce“ — тай здає ся оно выстарчить.

ВѢСТИ ИЗЪ СТАРОГО КРАЮ.

Допись „Свободы“ изъ старого краю.

(Морозъ. Наша коротка память. Що „Народна Рада“ у Львовѣ хотѣла зробити. Еміграція селянъ и еміграція интелігенціи.)

ЛЬВОВЪ 3. грудня 1895.

У насъ на дворѣ морозъ такій, що люде бѣгають, якъ пôсланцѣ вôдъ телеграфу, хто мусить волочити ся на морозѣ; а я собѣ, щасливый, сиджу коло теплои печи, курю такъ, що ажь хмары снують ся въ хатѣ, и мѣркую надъ тымъ, що бы то написати до „Свободы“, абы знали мои браты Русины въ Америцѣ, що есть у старôмъ краю якась душа христіяньска, котра про нихъ мыслить бодай разъ на тыждень.

Вже то вамъ не треба два разы казати, яка въ насъ тутъ коротка память. Навѣть передовѝ люде нашѝ тымъ найбôльше грѣшать, що якъ задивлять ся на одно дерево, то за нимъ цѣлого лѣса не бачать и забувають навѣть про него. Галицкій Русинъ, запорпавшись у свое галицке смѣте, забуває, що є на свѣтѣ ще й руска Буковина и Угорска Русь и Украина, ба й американьска Русь. Сего року кôлькохъ людей писало про Угорску Русь, тай мы то всѣ читали такъ цѣкаво, якъ бы про якихъ дикихъ людей зъ Африки, а не про Русинôвъ, що жіють заразъ за Карпатами Такъ мало мы интересуємо ся Русинами но за границями Галичины, — а вже щобы имъ якъ помочи, то й не думаємо!

Хотѣла наша львôвска „Народна Рада“ показати, що й она знає ся на тôмъ, якъ людямъ помагати, и розголосила ще на веснѣ, що займе ся еміграцією. Подумавъ я собѣ: „Ну! файно! видно, люде нашѝ пригадали собѣ, що коли нашь братъ утѣкає въ свѣтъ за очи, то не зъ роскоши; треба ему якось порадити!“ Отже вышло таке, що якъ нашѝ майстры станутъ робити скрипку, то замѣсть ней буде — кочерга! Щось нѣбы хотѣли робити, збирати числа, кôлько людей выходить и чому, тай — все затихло и вже зъ пôвъ року не маємо нѣякои вѣстки о тôмъ. Нѣкто не занявъ ся тымъ, абы селяне за пôвдармо не продавали грунту, абы на проданыхъ грунтахъ не осѣдали вороги народу тôлько свои; нѣхто зъ нашихъ старыхъ и листу не написавъ до нѣкого въ тôй справѣ, не довѣдувавъ ся нѣ въ агентôвъ, нѣ въ консулѣвъ, тôлько хиба товариство св. Рафаила выправило троха людей такъ якъ на другій свѣтъ зъ молитвами та благословонієм и розвязало ся, тай д-ръ Олеськôвъ остерѣгавъ людей по газетахъ, абы не змѣрявши броду не лѣзли въ воду. За то два молодики, Л. Рожаньскій и Турбацкій, ѣздили по разу до Удіне въ Италіи та припильнували троха людей, що мали ѣхати до Бразиліи, а старѝ якъ выдали вôдозву въ „Дѣлѣ“, змучили ся тай спочали.

Читавъ я тѝ рôжнѝ оповѣданя про еміграцію. Чому люде втѣкають, то вже розумѣю добре, але куды ѣдуть, чи мають яку певнôсть на заробокъ, того я не мôгъ довѣдати ся добре, бо въ насъ, правду сказавши, нѣхто того добре не знає. Не знає тому, бо нѣхто не довѣдує ся, а не довѣдує ся тому, бо хочь на словахъ кождый дуже прихильный для селянина, тягне его для демонстраціи на вѣча, каже ему кричати на таку або сяку політику, але ему рады не дасть, коли той, невдоволеный зô всѣхъ політикъ, бере ноги на плечѣ и гайда въ свѣтъ! Загальна гадка у насъ теперь така: „Чекайте, люде, до весны; до Бразиліи теперь не пускають, тай де инде також не варто ѣхати, все таки дома найлучше.“ Оно й правда, що якъ бы мы не вели за высоку політику, тôлько ту низшу, що має на цѣли кусникъ хлѣба для кождого голодного чоловѣка, то дома було бы таки найлучше, особливо, коли не знати певно, яка доля жде людей въ далекôмъ свѣтѣ. А такъ зъ высокои політики хôсна мало, а до малои — мы за „великѝ“ люде....

Але я ще про еміграцію селянъ неразъ вамъ напишу, а теперь хотѣвъ бымъ повести рѣчь о чѣмъ иншôмъ, не знаю, чи цѣкавôмъ для васъ, чи не цѣкавôмъ. Я собѣ думаю, що коли вже въ Америцѣ є зъ 200.000 Русинôвъ, то тамъ мусять бути и дѣти, а тѝ дѣти повиннѝ таки выховувати ся не на Англійцѣвъ, тôлько на Русинôвъ. На тôмъ, що рускѝ дѣти пристали бы до Англійцѣвъ, Англійцѣ выскають мало, але за то Русины богато стратять. Значить, потрѣбно американьскимъ Русинамъ учителѣвъ рускихъ. Кромѣ священникôвъ и учителѣвъ, чимъ далѣ буде народъ розвиватись, буде потрѣбно и всякихъ иншихъ интелігентныхъ людей, котрѝ хоть не лопатою въ углекопахъ будуть заробляти на хлѣбъ, але головою, а то також праця и гôрка и тяжка.

Конець буде.

Въ якôмъ добрѣ знах... дить ся наша стара вôтч... на Австрія, вказує на т... буджетъ (т. е. доходы ... розходы) той державы.

Minister-rodak p. Bilins... предложивъ думѣ держа... нôй буджетъ на рôкъ 189... Доходу має бути 662,902.8... зр. а. в. Розходу має бу... 662,691.582 зр. а. в.

Переглядаючи доход... переконуємо ся, що на... бôльше безпосередного п... датку платять робôтники... беземельнѝ селяне, бо пл... тять рôчно ажь 233,290.9... зр. — Безпосереднѝ подат... котрѝ платять також па... и тѝ котрѝ бôльше, я... меньше посѣдають, прин... сять державѣ 113,260... зр. Выходить отже зъ то... що тѝ, котрѝ не мають п... ва голосованя, тѝ що... мають жадного удѣлу... господарцѣ такъ державнѣ... якъ и краєвôй, то есть р... бôтники и хлопы беземел... нѝ, тѝ бѣлѝ мурины, п... тять два разы бôльше ... датку, якъ паны и тѝ, ... держать керму державы.

Придивѣмъ ся теперь розходы, т. е. на що податки идуть. И такъ:

Удержане войска ... стрійскои державы кош... рôчно 151,700,00 зр.

Удержане властей п... тичныхъ, судовыхъ, фін... совыхъ, жандармеріи, ... нïстерства и т. д. вынос... рôчно невеличку сумку... лишень 239,000,000, зр., ... съ повызшою сумою ... бить 381,020,000, зр. а. в...

Возьмѣмъ теперь су... призначенѝ на просвѣт... другѝ пожиточнѝ инст... ціи. Дороги — однакъ ... шенъ тѝи що паны н... ѣздять и воднѝ буд... щобъ воды паньскѝ гру... не заливали — коштує... 9,890,000, зр. колиѣ же... нѝ 6,7000,000, зр. шк... высшѝ унѣверситеты 3,4... 000, зр. школы сере... (гимназіи) 7,820,000, ... школы народнѝ (по сел... 2,920,000, зр. другѝ пом... нѝ выдатки 3 міліоны... то разомъ буде всего ... шенъ 37,140,000, зр.

Такій то гараздъ въ ... шôй милой державѣ н... теперь. На войско, пол... и другѝ безужиточнѝ ин... туціи, выдає держава ... міліонôвъ зр. а на шк... на пôднесене доброб... державы заледвѣ 37 ... ліонôвъ.

А що брате? Чи не ... раздъ?

А вôдносинъ тыхъ б... нить цѣлою своєю си... наша „sławna polska szl... ta“, а помагає ей въ ... не велике число бога... мѣщаньства, бо що бôль... части цѣле мѣщань... зôйшло на жебры. Цѣ... бы рѣчь знати кôлько ... датку платить орда ... шильдôвъ, и другихъ ... ныхъ духôвъ, котрѝ ... тысячами, але міліяр... обертають? — Здає ся ... тѝ опѣкунчѝ боги пре... лôвъ суть вôльными ... всякихъ тягарôвъ пода... выхъ, бо щобы они пла... податки, булобы тое н... ихъ чести.

Рускій фармеръ въ Сполученыхъ Державахъ пôвн. Америки.

Пригодилось менѣ разъ заѣхати на руску фарму недалеко нашого историчного мѣста Шенандоа, Па. Добрй люде, нашй старй Американцѣ, що то пережили всякй злигоднѣ и вôдрадний часы въ історіи нашого житя-бутя въ Америцѣ завезли мене за мѣсто, нѣбы на село — на фармы. Було се весною. Мати природа украсила своєю оживляючою силою навѣть горы, котрй въ своимъ внутрѣ крыють чорный діямантъ,— навѣть тй горы, на котрыхъ не въ силѣ розростись деревина, пôдкошена выпарами дорогого угля. Воколо дымились брехи, воколо кипѣла робота въ глубокихъ майнахъ, а тамъ по за тымъ горячимъ, фабричнымъ житємъ царювавъ супокôй сельскій. — Супокôй хлѣбороба, що зъ провола перевертає скибу за скибою, сѣє, скородить тай пôзнѣйше приглядаєсь, якъ даръ Божій росте, вырostає. Похвальныхъ пѣсень про спѣвъ жайворонка ту не почуєшь — нема его — тай и рѣдко якои небудь пташины побачити. Глухо усюды, лишь заяць (маленькій якъ нашь крôликъ) перебѣжить инколи, — глухо — але не пусто. — Було се въ маю. Спускаючись зъ высокои горы однокôнкою побачили мы чудовый краєвидъ. Широко розложилась долина прибрана тамъ и сямъ фармами, неначе оазами зелеными. Менѣ прійшли на гадку хуторѣ на Украинѣ пôсля малюнку Нечуя, або Мирного, тай и не буду силитись описувати ихъ, бо они всюда однаковй. Однаково дерева цвитуть, однаково трава росте тай збôже, однаково худоба пасесь, але не однаковй люде — не однакове ихъ жите — а власне менѣ лишь о се ходить — лишь о жите людей — а передовсѣмъ нашихъ рускихъ людей на фармахъ въ Америцѣ. Зъ провола спускалисьмо ся доловъ. Кôнь споченый и змученый просивъ вôдпочинку — тай и намъ хотѣло ся душу закропити, бодай склянкою пива. Та ходѣмъ хиба до Нѣмця на квасне молоко, каже мôй товаришь, бо далеко, ще неможь дôстати пива. All right. И зайшли мы до Нѣмця-фармера на квасне молоко. По звычайныхъ словахъ привитаня запросила насъ Нѣмкиня до свѣтлицѣ, просила чемно сѣдати и по колькохъ мінутахъ приготовила для насъ въ другôй комнатѣ квасне молоко. Жѣнка фермера нѣмецкого, що родилась вже въ Америцѣ не вôдзначаєсь высокою интеллиґенціею, анѣ наукою, але практичнôсть въ господарцѣ, неначебъ вроджена нації нѣмецкôй, проявляєсь у кождому кутѣ и въ хатѣ и на подвôрю и въ стайни и въ курнику и въ кождому мѣсци. Мешкальный дôмъ поверховый. Чистенькій зъ верхи и въ серединѣ красно уряджений пôсля всякихъ вымôгъ интеллиґентныхъ людей. Стайнѣ чистенькй, стодолы, знаряды господарскй въ найбôльшôмъ комплетѣ и порядку — здаєсь, що ту газдує найпильнѣйшій властитель бôльшои посѣлости зъ Галичины, прим. Обертиньскій зъ Сторонибабъ. Худоба найлѣпшои расы — коровы звычайно расы тирольскои, конѣ добрй — взагалѣ цѣле газдôвство — якъ зеркало.

Подяковавши газдыни за квасне молоко, выбрали ся мы дальше. О 10 мінутъ ѣзды заѣхали мы до знакомого фармера Литвина. Зъ далека вже кричавъ Литвинъ на мого товарища, щобъ завернувъ до него, бо каже: стуживъ я за тобою брате, лѣпше менѣ було въ мѣстѣ жити. Однакъ, якъ я переконавъ ся, побачивши его достатки, то не було ему що нарѣкати на сельске жите. Вправдѣ годѣ его рôвнати зъ Нѣмцемъ, однакъ и не дуже зле ему вело ся. На его газдôвствѣ не вѣяло вже такимъ духомъ культурнымъ, якъ се видно було у Нѣмця. Литвинка присадковата, зъ грубыми рысами твари, погостила насъ, якъ не можь лѣпше сердечно — тай мы подяковавши потягли дальше. По дорозѣ зустрѣли мы чоловѣка, що провадивъ конѣ до напою. Пôсля выразу лиця я судивъ, що се конечно Славянинъ, бо Славянъ въ Америцѣ дуже легко пôзнати, а понеже мôй товаришь перечивъ, що се не Русинъ, одже я вôдозвавъ ся до него по польски: „niech będzie pochwalony“ — na wieki wieków — вôдозвавъ ся фармеръ. A którędy Pan Bóg prowadzi? Та мы на руске село ѣдемо. Ага! до О. Нѣ, перше отъ ту до тои хаты вступимо, — ту такожь нашь чоловѣкъ живе. A czy ja nie wasz człowiek, czy godzi się moją ubogą chałupinę omijać? Мы вступили до хаты польского фамера. Сердешна душа. А якъ ще довѣдавъ ся, що я „ksiądz proboszcz“ — то вже не тямивъ себе. Зачала ся сейчасъ дебата на тематъ „naszych księży“ — але понеже въ насъ не було часу, тожь мы чимъ скорше повсѣдали на боґу и вôдъѣхали на руску фарму. Ще до боґи вынѣсъ поштивый полячиско „gorzały“, бо каже: jegomość — koniecznie strzemiennego.

Вôнъ и его господарка зробили на менѣ враженє — старого, польского хлопа, котрый зъ достаткомъ до Америки прійшовъ — нѣчого не навчивъ ся — ale жиє собѣ, добре, пе „gorzału“ бо земля безъ великого накладу и труду родить тай его и родину выживляє. Часомъ въ недѣлю до „kościoła“ поѣде, а якъ нема часу то и такъ въ дома рано перечитає „літанію — а зъ полудня: „Wieczory pod lipą“ — тай такъ жите плыве.

Скорымъ крокомъ помчавъ ся нашь кôнь въ напрямѣ однои фармы, що зъ далека виднѣлась, неначе окрайнй хаты въ Лопянцѣ коло Долины, въ Галичинѣ. Я вже не хотѣвъ и пытатись мого товариша — я и присягбы бувъ, що се руска фарма.

Зъ далека виднѣє нужденна хатина, цвѣтомъ, мовь молокомъ облята — мовь чорный горнець, купленый у вунучаря нашого краєвого, облитый сметаною. На подвôрю курей сотки, тай гуси, тай качки. Стодолы великй, стайнѣ на худобу обширнй. Поле воколо плотомъ обгороджене, збôже зеленѣєсь, неначе въ очахъ росте, вырostає. Тамъ подальше на царинѣ бродять товстй, гарнй коровы по зеленôй, высокôй травѣ, а женщина брудна-брудна завертає, вôдганяє вôдъ межѣ, щобъ не завернули въ жито.

— Газдине, газдине — гей! закликавъ мôй товаришь. Оглянулась газдыня, обтерла рукавомъ пôтъ зъ чола, поправила спôдницю, що була высоко пôдкасана, закляла ще здорово и пустилась до хаты. „Якъ ся маєте Насте, а кумъ въ дома?“ — „Та якій васъ лихій принѣсъ ту въ робучій день?“, вôдзываєсь зальотно Настя, не спостерѣгши мене. „Та тихо! — не видишь, хто ту є — та то священникъ приѣхали!“ „Ну то що?! Та въ мене ще крестинъ нема“, вôдворкнула Настя, таки така самѣсенька, якъ моя сусѣда въ Галичинѣ. Мы такъ барашкуючи зайшли, ажь до хаты. Я не силувавбы ся описувати хаты нашого руского фармера въ Америцѣ — если бы я знавъ, що хто небудь вже си описавъ. Я не хотѣвбы кривдити моеи ґаздынѣ, що такъ щедро приняла мене солодкимъ молокомъ зъ нехарныхъ и брудныхъ горнятъ — якъ вмѣла такъ приняла. Але якъ смѣвъ Кулѣшь змалювати украиньску хату въ „Чорнôй Радѣ“ — а галицку хату Левицкій — та най менѣ буде вôльно хоть невдалымъ пензльомъ змалювати хату нашого руского фармера въ Америцѣ.

Зъ верху выглядає якъ швайцарскій домокъ, тôлько дуже нехарна и обдерта. Переступишь порôгъ до кухнѣ — повно болота и калу, бо ту выховуєсь молоде поколѣнє гусей, качокъ и курей, звычайно при господарствѣ. Помѣжь тыми птицями домовыми повзають, або рачкують, або таки ходять домовй сотворѣня, що называють ся дѣтьми, звычайно якъ въ родинѣ. Тй домовй сотворѣня, що называють ся дѣтьми, суть дуже бруднй и мають великй животы, навѣть въ Америцѣ. Помѣжь тою цѣлою бранжою стоить женщина брудна и дурна, нѣбы газдыня тыхъ звѣрятъ, а мати тыхъ дѣтей и просить насъ на молоко. Мы поволи грядемо уважно, щобъ не впасти на гуся, курятко, або на дитину и заходимо до комнаты, нѣбы свѣтлицѣ. Стôлъ, лôжко, комода, тай образы Святыхъ, такй точнѣсенько, якъ въ Милятинѣ продають. Нѣчого, гарна свѣтлиця, кобы лише ладъ у нѣй. А то брудно, брудно, Боже, якъ брудно! На пôдлозѣ двѣ стопы болота, стѣны чорнй, якъ саджа, певно два роки не бѣленй, плахта и подушка на лôжку, якъ чорна земля, а образы Святыхъ облѣпленй густо и живыми и мертвыми мухами. Такъ выглядала свѣтлиця. Газдиня щиро и приятно погостила насъ молокомъ и дуже дивувалась, що я не пивъ. Казала: еґомосць певно только сметану любять, та щожь, коли нема въ мене нынѣ сметаны. Рано зробиламъ масло, тай чоловѣкъ повѣзъ до мѣста. „А богато заробляєте зъ того, що чоловѣкъ возить до мѣста?“ Та то еґомосць цѣлый нашь заробокъ. Збôже нѣ почому, та хиба зъ того чоловѣкъ жиє, що корова, або курка присцорить. А вы нѣколи до мѣста не ѣздите продавати? спытавъ я. Та дежьбы я дурна баба змовила ся по англицки, коли слова не знаю, вôдказала рѣшучо газдиня. Ей кобы ты до мѣста ѣздила — подумавъ я собѣ, перетворилась-бы зъ тебе зовсѣмъ инша людина. сталабы ты такою, якими вже сотки нашихъ женщинъ по бôльшихъ мѣстахъ въ Америцѣ — тажь се чистй „ladies.“ — Мы повсѣдали на боґу и выѣхали зъ нашои рускои фармы зъ невеселыми думками. Справдѣ, нашй народнй святощѣ ту цѣлковито збереженй!

Несторъ.

НОВИНКИ.

— Зъ всѣхъ сторôнъ доходять вѣсти о пôдвызшеню платнѣ робôтника, добровôльно або примусово. — Однакъ не можемо тѣшити ся зъ того, если порôвнаємо рôкъ 1865 съ теперѣшнымъ рокомъ. Въ р. 1865 було въ Сполученыхъ Станахъ 9.000,000, робôтниковъ, зъ пересѣчною платнею $2.00 денно. — Днесь маємо 19.000,000, робôтниковъ, котрй за денну працю побирають пересѣчно 80 цнт.

— Помѣжь Сполучеными Станами пôвн. Америки, а Анґліевъ може прійти въ коротцѣ до борбы. Сполуч. Станы пôвн. Америки уняли ся за невеликою републикою Венезуельскою, въ полудневôй Америцѣ, котру хоче можна Анґлія скривдити, вôдбираючи си досить велику просторонь землѣ. — Наша держава сказала, що не позволить на тое, щобы сильнѣйшій дусивъ слабшого, и нашь президентъ Cleveland выславъ дуже остре письмо дорядy англійского, въ котрôмъ сказано, що если-бы Анґлія поважила ся силою выдерти вôдъ малои републики Венезуеля якій кусникъ землѣ, то цѣлй Сполученй Станы силою збройною перешкодять тому. — Честь належить ся проте нашой державѣ, що стає въ оборонѣ слабшого. Слибъ дѣйстно прійшло до борбы, котра розпочаля бы ся зъ стороны анґлійскои державы зъ Канады, то десятки тысячй Русинôвъ тутейшихъ сталибы въ рядахъ борцѣвъ, въ оборонѣ новои вôтчины, котра насъ голодныхъ, бездомныхъ приняла пôдъ свои опѣкуньчй крыла.

Найвызша Рада въ Вашинґтонѣ ухвалила дати сто міліонôвъ доляровъ на узброєнє охотниковъ до борбы зъ Анґліевъ. — Що побѣда въ выпадку войны була бы по нашôй сторонѣ, то не ма ся що сомнѣвати, бо не лишень що Анґлія дôстала бы добре по скôрѣ, але и стратила бы може и цѣлу Канаду въ користь Сполуч. Становъ.

— Въ копальнѣ угля въ Nelson недалеко Bayton, Tenn. наступивъ дня 20. грудня рано страшный выбухъ ґазôвъ, черезъ що 24 майнерôвъ стратило жите. Майнеры такъ бѣлй якъ и нѣґры спустили ся о год. 7 рано пôдъ землю до працѣ. О нещастю довѣдано ся доперва о годинѣ 11 передъ полуднемъ, коли колькохъ людей спустивши ся пôдъ землю, найшли входъ до копальнѣ заваленый камѣньомъ и угльомъ. Повно народа працює день и нôчь, щобы достати ся до нещастныхъ, но робота иде поволи, бо велика скôлькôсть ґазу перешкаджає роботѣ. Надъ вôтворомъ копальнѣ зôбрало ся сотки невѣстъ и дѣтей, котрыхъ зойки за страчеными вôтцями, мужами, братьми, сердце людске роздирають.

Молись, трудись, учись, до СОЮЗА запишись, до читальнѣ ходи, Бога въ сердцю май, ближняго люби, церковь посѣщай, Свободу читай, Русь святу люби, доброму научай ся, грошей не марнуй, въ процеса не вдавай ся. Въ лютерію не грайте, только грошъ щадѣть Братя! намъ треба „Народного Дому", ану скинтесь по центови Се не забувайте! . . . . Буде зъ васъ.